

ЧИННИКИ УХВАЛЕННЯ РІШЕНЬ ОСОБАМИ ЮНАЦЬКОГО ВІКУ В СИТУАЦІЇ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Сингаївська І. В.

кандидат психологічних наук,

професор кафедри психології

Вищий навчальний заклад «Університет економіки та права «КРОК»

вул. Табірна, 30-32, Київ, Україна

orcid.org/0000-0001-6802-0081

irinasin222@gmail.com

Ключові слова: *ухвалення рішень, ситуація невизначеності, чинники ухвалення рішень, юнацький вік, імпульсивність, раціональність, емпатія, самостійність.*

У статті представлено результати емпіричного дослідження особистісних детермінант ухвалення рішень особами юнацького віку в ситуації невизначеності. Актуальність дослідження зумовлена тим, що юнацький вік є періодом активного самовизначення в умовах зростаючої невизначеності сучасного світу, що потребує розвитку здатності ухвалювати обґрунтовані рішення. Виявлено вікові особливості ухвалення рішень, характерні для юнацького віку. Установлено, що більшості респондентів властивий вищий за середній рівень готовності до ризику, що свідчить про активну настанову на пошук рішень у ситуаціях невизначеності, віру у власні можливості та схильність до нестандартних підходів. Водночас визначено, що юнаки мають значно вищу схильність до ризику порівняно з дівчатами. Рівень раціональності студентів зафіксовано в межах середнього значення з незначною перевагою дівчат у логічному аналізі ситуацій. Імпульсивність також загалом перебуває на середньому рівні, проте дівчата частіше діють під впливом емоцій чи зовнішніх стимулів. За показником емпатії встановлено, що дівчата демонструють вищу здатність до співпереживання, ніж юнаки. Толерантність до невизначеності виявлена на середньому рівні в усіх учасників, що свідчить про відносну готовність адаптуватися до змін. При цьому дівчата проявляють менший рівень інтолерантності, тобто є відкритішими до новизни й нестабільності. Оцінка самостійності респондентів засвідчила середній рівень незалежності від думки інших, однак юнаки виявили дещо вищу залежність від соціального оточення. Зроблено висновок про те, що процес ухвалення рішень у юнацькому віці має комплексний характер і детермінується низкою особливостей, які варіюються залежно від статі та вираженості окремих індивідуальних якостей. За результатами дослідження підтверджено припущення про те, що ухвалення рішень в осіб юнацького віку зумовлюється низкою чинників, серед яких провідну роль відіграють схильність до ризику, імпульсивність, раціональність, емпатія та самостійність.

FACTORS OF DECISION-MAKING BY YOUTH IN A SITUATION OF UNCERTAINTY

Synhaivska I. V.

*Candidate of Psychological Sciences,
Professor at the Department of Psychology
«KROK» University
Tabirna str., 30-32, Kyiv, Ukraine
orcid.org/0000-0001-6802-0081
irinasin222@gmail.com*

Key words: *decision-making, a situation of uncertainty, factors of decision-making, youth age, impulsivity, rationality, empathy, independence.*

The article presents results of an empirical study of decision-making factors in a situation of uncertainty in youth. The relevance of the study is due to the fact that youth age is a period of active self-determination in conditions of growing uncertainty of the modern world, which requires the development of the ability to make justified decisions. The study has revealed the presence of age-related features of decision-making characteristic of youth. It has been found that most respondents have a higher than average level of risk-taking, which indicates an active orientation to finding solutions in situations of uncertainty, faith in their own abilities and a tendency to non-standard approaches. At the same time, it has been determined that boys have a significantly higher risk-taking tendency compared to girls. The level of rationality of students has been recorded within the average value, with a slight advantage of girls in logical analysis of situations. Impulsivity has also been at an average level, but girls more often act under the influence of emotions or external stimuli. According to the empathy indicator, it has been found that girls demonstrate a higher ability to empathize than boys. Tolerance to uncertainty was found at an average level in all participants, which indicates a relative willingness to adapt to change. At the same time, girls show a lower level of intolerance, that is, they are more open to novelty and instability. The assessment of the respondents' independence has shown an average level of independence from the opinions of others, but boys have shown a slightly higher dependence on the social environment. It has been concluded that the decision-making process in youth is complex and is determined by a number of factors that vary depending on gender and the severity of individual qualities. The results of the study have confirmed the assumption that decision-making in youth is determined by a number of factors, among which the leading role is played by risk-taking, impulsiveness, rationality, empathy and independence.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зумовлена специфікою юнацького віку, до якого належать студенти. Саме у цей період відбувається активне формування особистості, становлення світогляду, ціннісних орієнтацій, розвиток самосвідомості та відповідального ставлення до власного майбутнього. Молодь стикається з необхідністю ухвалення рішень, що мають велике значення для побудови професійної кар'єри, міжособистісних відносин, особистісної самореалізації. Динамічні зміни сучасного світу, зростання інформаційного навантаження та соціальна нестабільність підсилюють стан невизначеності, що вимагає від юнаків уміння орієнтуватися в складних ситуаціях і приймати обгрунтовані рішення.

Потреба суспільства у формуванні зрілих, від-

повідальних і свідомих молодих людей, здатних ухвалювати рішення й нести за них відповідальність, зумовлює наукову і практичну значущість вивчення цього процесу. Від якості ухвалених юнаками рішень значною мірою залежать їхня подальша життєва траєкторія та внесок у розвиток суспільства загалом.

У психології ухвалення рішень розглядається як ключовий етап переробки інформації у процесі цілеспрямованої діяльності людини. Згідно з Л. Помиткіною [4], це формування дій та операцій, що знижують невизначеність проблемної ситуації. Різні аспекти ухвалення рішень досліджували такі науковці, як І. Булах [1], Г. Горбань [2], О. Санніков [5], В. Чорнобровкін [8], І. Айзен [10], Е. Еріксон [11], Б. Фішхоф [12].

Попри значну увагу до цієї теми у контексті особистісного розвитку в юнацькому віці проблема ухвалення рішень у ситуації невизначеності залишається недостатньо розробленою, що й визначає потребу в подальших наукових пошуках.

Мета статті: представити результати емпіричного дослідження чинників ухвалення рішень особами юнацького віку в ситуації невизначеності.

Результати дослідження з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Ухвалення рішення є регулятивним процесом, що починається з усвідомлення проблемної ситуації та включає особистісний інтелектуальний вибір оптимального варіанта з-поміж кількох альтернатив і подальше втілення вибраного рішення [2; 6; 13].

У науковій літературі представлено численні підходи до визначення етапів ухвалення рішень, які різняться за рівнем деталізації. Узагальнення їхніх змістовних основ дає змогу виокремити два ключові етапи процесу ухвалення рішення: перший – це виявлення та аналіз проблеми; другий – реалізація вибраного варіанта. На першому етапі суб'єкт збирає інформацію, аналізує її, формулює можливі альтернативи, оцінює їхні наслідки та здійснює вибір. Другий етап – реалізація – передбачає організацію дій для втілення рішення та оцінювання досягнутого результату [3; 8; 10; 14].

Процес ухвалення рішення тісно пов'язаний із феноменом невизначеності, яка є невід'ємною характеристикою багатьох життєвих ситуацій. У психологічному контексті невизначеність розглядається як відсутність чіткості, передбачуваності або однозначності, що може виявлятися в різноманітних сферах – від повсякденного життя і міжособистісної взаємодії до професійної та навчальної діяльності. Ситуація невизначеності є важливим складником аналізу процесу регуляції вибору та формування суджень особистості [4; 9].

Поняття «вибір» і «ухвалення рішення» поєднує спільна риса – необхідність подолання суб'єктивної невизначеності, яка супроводжує ситуацію багатоваріантності. За наявності конструктивного ставлення до невизначеності вона може перетворюватися на ресурс для особистісного розвитку, відкриваючи нові можливості й стимулюючи усвідомлену активність у процесі ухвалення рішень [7; 15].

Юнацький вік є одним із ключових періодів розвитку здатності до ухвалення рішень, оскільки саме у цей час відбувається становлення особистісної автономії, самосвідомості та відповідальності. Аналіз наукових джерел [1; 4] свідчить, що на цьому віковому етапі у молоді вже сформовані необхідні передумови для розвитку ефективного процесу ухвалення рішень: наявна розумова зрілість, зростає здатність до саморегуляції, відповідальне ставлення до власного вибору, вольова

сфера, а також здатність передбачати можливі наслідки власних дій та прогнозування результатів ухвалених рішень.

На думку Е. Еріксона [11], юнацький вік позначається схильністю до ризику, що виступає як своєрідне «покликання» цієї вікової стадії. Молодь може йти на ризик як заради досягнення цілком усвідомленої й конструктивної мети, так і просто заради гострих відчуттів та нових вражень. Те, що в дорослому віці розмежовується як різні моделі регуляції поведінки, у юнаків часто поєднується в одному мотиваційному полі. З імпульсивністю, яка є характерною рисою юнацького віку, тісно пов'язаний підвищений рівень емоційності. Е. Еріксон також зазначав, що однією з основних психологічних загроз цього періоду є стан невизначеності або сплутаної ідентичності. Він може проявлятися у поспішних, імпульсивних спробах завершити період пошуку шляхом раптового, ще не усвідомленого вибору. Після таких рішень молоді люди нерідко заперечують наявність будь-якого зобов'язання, яке вже фактично виникло.

Процес ухвалення рішень у юнацтві є складним, його якість значною мірою залежить від когнітивного потенціалу особистості та рівня її розвитку, а також визначається низкою чинників. Серед них – суб'єктивне сприйняття ситуації вибору, рівень раціональності, схильність до імпульсивності чи емоційних реакцій тощо. Усе це зумовлює індивідуальні стратегії ухвалення рішень і впливає як на їх перебіг, так і на результати.

В основу дослідження було покладено припущення про те, що існують особливості ухвалення рішень у ситуації невизначеності, характерні для юнацького віку; ухвалення рішень особами юнацького віку визначається комплексом чинників.

Дослідження проводилося на базі Запорізького національного університету. Вибірку становили 112 здобувачів освіти віком 21–23 роки (64 юнки, 48 юнаків).

Інструментарій дослідження становили такі методики: «Особистісні чинники ухвалення рішень» [5, с. 167]; «І7 – Імпульсивність» (авт. Г. Айзенк, С. Айзенк) [7]; «Опитувальник толерантності до невизначеності» [5, с. 347], «Стиль саморегуляції поведінки» [5, с. 144].

Перейдемо до розгляду результатів дослідження. Згідно з результатами, отриманими за методикою «Особистісні чинники прийняття рішень», серед студентів було виявлено вищий за середній рівень *готовності до ризику* ($M=5,85$). Такий рівень готовності до ризику свідчить про схильність до активного пошуку рішень у невизначених обставинах, вибору нестандартних підходів та впевненості у власній здатності впливати на результат подій навіть за умов обмеженої інформації.

Готовність до ризику відображає особистісні стратегії виходу із ситуацій невизначеності та вподобання певних форм активності. Як індивідуально-психологічна характеристика вона пов'язана з рефлексією попереднього досвіду, зокрема усвідомленням ефективності власних дій у ризикованих умовах, а також здатністю ухвалювати рішення, спираючись не так на повноту зовнішніх даних, як на внутрішню впевненість і самостійність. Варто зазначити, що об'єктивні ознаки ризику (як-от неповна інформація, загроза, нестабільність ситуації) можуть не співпадати з їхнім індивідуальним сприйняттям, що також впливає на ухвалення рішень.

За результатами дослідження рівень *раціональності* у студентів перебуває у межах середнього показника ($M=4,01$). Такий рівень свідчить про загальну схильність до аналізу ситуації перед ухваленням рішень, а також до намагання враховувати можливі наслідки власних дій. Раціональність у цьому контексті розглядається як готовність діяти обдуманно, спираючись на доступну інформацію і логічне обґрунтування. Ця характеристика охоплює не лише поведінкові прояви, а й когнітивний підхід до вирішення завдань, включаючи ймовірні ризики. Людина із середнім рівнем раціональності зазвичай здатна рефлексувати власні мотиви та рішення, проте не завжди доводить процес аналізу до глибокої деталізації або повного врахування всіх можливих варіантів. Такий рівень розвитку дає змогу здійснювати обґрунтований вибір, але може залишати простір для впливу емоційних чи ситуативних чинників.

Отже, результати аналізу даних свідчать, що як юнаки, так і дівчата демонструють схильність до ризику, проте у хлопців прагнення ризикувати виражене більш яскраво (середнє значення $M=6,11$ проти $M=5,59$ у дівчат). Це може вказувати на більшу схильність дівчат до обережної поведінки та меншу готовність до авантюри. Однак виявлені відмінності не є істотними. Загалом високі показники готовності до ризику корелюють із такими особистісними характеристиками, як потяг до пригод, соціальна сміливість, рішучість, прагнення до яскравих вражень, водночас – із відповідальністю, наполегливістю, моральною саморегуляцією та вольовим контролем. У структурі цих рис також можуть бути присутніми певна емоційна чутливість, невпевненість, відкритість у спілкуванні, емоційна врівноваженість, активність і самоствердження.

Аналіз результатів за шкалою «раціональність» показав незначну перевагу дівчат у схильності до дій, заснованих на логічному аналізі ситуації (середнє значення у дівчат – $M=4,03$, у юнаків – $M=3,98$). Ці показники пов'язані з такими рисами, як розвинене інтелектуальне мислення, уважність

до деталей, аналітичність, проникливість, а також схильність до самоаналізу, відповідальність, внутрішня незалежність та орієнтація на власні судження.

Результати, отримані за методикою Г. Айзенка та С. Айзенка, свідчать про те, що рівень *імпульсивності* в учасників дослідження загалом перебуває у межах середніх значень ($M=2,38$). Водночас дівчата продемонстрували вищі показники імпульсивності, що проявляється у схильності діяти під впливом емоцій, зовнішніх чинників або спонтанних поривів (середній показник у юнаків – $M=1,95$, у дівчат – $M=2,81$). Імпульсивність також може свідчити про індивідуальну схильність до ризику як прагнення до інтенсивних відчуттів, а також про знижений рівень самоконтролю.

Показники за шкалою *схильності до ризику* виявили тенденції, подібні до результатів, отриманих за попередньою методикою. Загальний середній бал у вибірці становить $M=3,91$, що відповідає високому рівню ризикованості. При цьому юнаки виявили більшу схильність до ризику порівняно з дівчатами (середній показник у юнаків – $M=4,64$, у дівчат – $M=3,17$).

Рівень *емпатії* за отриманими даними перебуває у межах середнього значення ($M=3,26$). Водночас дівчата демонструють значно вищий рівень емпатійності порівняно з юнаками: середній показник у дівчат становить $M=4,22$ (високий рівень), тоді як у юнаків – $M=2,30$ (нижчий за середній рівень). Емпатія відображає здатність відчувати й розуміти емоційний стан іншої людини, співпереживати та проявляти співчуття.

Раціональність юнаків здебільшого проявляється як стримана, холоднокрівна розсудливість, що тісно пов'язана з високим інтелектуальним рівнем. У дівчат же прагнення ухвалювати зважені рішення часто супроводжується вираженими емоційними реакціями, емпатійністю та орієнтацією на думку і потреби інших. Для них більш типовими є вагання під час ухвалення рішень, схильність уникати ризику та обережність у діях. Подібні особливості узгоджуються з результатами нашого дослідження [11].

Розглянемо результати, отримані за методикою «Опитувальник толерантності до невизначеності» [5, с. 348]. Середній рівень *толерантності до невизначеності*, зафіксований як у дівчат, так і у юнаків ($M=36,01$ у юнаків, $M=36,18$ у дівчат), свідчить про помірну здатність адаптуватися до нових, неоднозначних або непередбачуваних ситуацій. Такий рівень указує на певну відкритість до змін, прагнення до новизни та оригінальності, однак без вираженої готовності постійно виходити за межі звичного. Особи із середнім рівнем толерантності до невизначеності зазвичай демонструють збалансовану схильність до само-

стійності, інтерес до складних завдань і здатність ухвалювати нестандартні рішення, зберігаючи при цьому орієнтацію на стабільність і поміркованість у поведінці.

Середній рівень *інтолерантності*, виявлений у юнаків ($M=39,16$), свідчить про помірну потребу в структурованості, передбачуваності та чітких правилах. Особи з таким рівнем можуть відчувати певний дискомфорт у ситуаціях невизначеності, однак зазвичай здатні з нею справлятися, не вдаючись до жорсткого мислення. Вони можуть схилитися до дотримання встановлених норм, але водночас залишають простір для гнучкості у судженнях і поведінці.

Низький рівень *інтолерантності*, зафіксований у дівчат ($M=37,25$), характеризується більшою відкритістю до неоднозначності та змін, меншою потребою у суворій упорядкованості й схильністю приймати різноманітність думок, способів дій і цінностей. Такі особи зазвичай не поділяють світ на «правильне» і «неправильне» в жорстких рамках, а навпаки – виявляють гнучкість, терпимість до невизначеності й меншу залежність від чітких правил та структур.

Імовірно, результати відрізняються в юнаків та дівчат через особливості емоційно-поведінкових реакцій та соціалізації. Юнаки частіше орієнтуються на раціональність, структурованість і впевненість у правилах, що зумовлює вищий рівень інтолерантності. Дівчата, навпаки, більш емоційно чутливі, емпатійні та гнучкі у сприйнятті, що сприяє більшій відкритості до невизначеності та зниженню потреби в жорстких межах.

За допомогою методики «Стиль саморегуляції поведінки» [5, с. 144] було досліджено рівень *самостійності* як показника орієнтації на думку інших під час ухвалення рішень. Результати показали, що у цілому самостійність респондентів знаходиться на середньому рівні ($M=5,91$).

Цікаво, що юнаки ($M=5,79$) виявили дещо більшу залежність від думки оточення, ніж дівчата ($M=6,03$), що може свідчити про меншу схильність до самостійної ініціативи в умовах вибору. Водночас отримані дані дають змогу припустити, що юнаки частіше демонструють здатність критично оцінювати зовнішні впливи та діяти відповідно до власних переконань.

Самостійність в ухваленні рішень проявляється у здатності діяти без сторонньої допомоги, критично ставитися до впливу інших і ухвалювати власні рішення на основі особистих переконань. Натомість несамостійність виявляється у підвищеній навіюваності або негативізмі, або у схильності легко піддаватися зовнішнім впливам, або ж, навпаки, автоматично протидіяти їм без достатніх підстав.

Порівняння рівня вираженості чинників ухвалення рішень у юнаків та дівчат не виявило статистично значущих відмінностей (згідно з результатами *t*-критерію Стюдента).

Із метою виявлення чинників ухвалення рішень особами юнацького віку в ситуації невизначеності було проведено множинний регресійний аналіз. Як залежну змінну розглядали показник «готовність до ризику» за методикою «Особистісні чинники ухвалення рішень» [5, с. 167], оскільки саме цей показник відображає здатність особистості до саморегуляції у ситуаціях невизначеності. Готовність до ризику трактується як індивідуальна особливість, що забезпечує ухвалення рішень та активні дії в умовах недостатньої визначеності, виступаючи своєрідним маркером способів подолання такої ситуації. Ризик у цьому контексті включає елемент суб'єктивної оцінки: він виникає там, де особа усвідомлює не лише невизначеність у можливостях контролю над ситуацією, а й не має чіткої оцінки власного потенціалу для її подолання.

До аналізу були включені такі змінні: раціональність, імпульсивність, схильність до ризику, емпатія, самостійність; залежна змінна – готовність до ризику. Модель виявила статистично значущий зв'язок між низкою особистісних характеристик та готовністю до ризику ($R^2=0,46$; $F(5,106) = 18,11$; $p<0,001$), що свідчить про добру пояснювальну здатність моделі.

Найсильнішим предиктором готовності до ризику виявилася схильність до ризику ($\beta=0,48$; $p<0,001$), що логічно, оскільки вона безпосередньо відображає здатність індивіда сприймати невизначеність як прийнятний або навіть привабливий контекст для дії. Це означає, що саме ця особистісна риса визначає відкритість до ухвалення рішень у ситуаціях, де відсутні чіткі правила, гарантії або повна інформація.

Імпульсивність ($\beta=0,21$; $p=0,012$) та самостійність ($\beta=0,19$; $p=0,020$) також позитивно пов'язані з готовністю до ризику, вказуючи на те, що більш імпульсивні та самостійні юнаки схильні ризикувати. Імпульсивність хоча й традиційно розглядається як менш бажана риса, у контексті невизначеності може сприяти оперативному ухваленню рішень, знижуючи вагання і прискорюючи реакцію. Самостійність же вказує на здатність діяти незалежно, не орієнтуючись надмірно на думку оточення, що є критично важливим у ситуаціях, коли зовнішніх орієнтирів недостатньо або вони суперечливі.

Емпатія має зворотний зв'язок із готовністю до ризику ($\beta=-0,15$; $p=0,045$), що може свідчити про те, що емпатійні респонденти більше враховують можливі наслідки для інших та діють обережніше. Очевидно, орієнтація на емоційний

стан інших, прагнення враховувати соціальні наслідки дій можуть стримувати від спонтанних або нестандартних рішень, знижуючи сміливість діяти у складних ситуаціях.

Зв'язок між раціональністю та готовністю до ризику не досяг статистичної значущості ($p=0,089$), хоча тенденція до зворотного зв'язку спостерігається. Зазначене може вказувати на те, що логічне, зважене мислення не завжди є ключовим у процесі ухвалення рішень у ситуаціях, де об'єктивних даних бракує, а невизначеність є домінантною характеристикою.

У ході дослідження підтверджено припущення про наявність специфічних особливостей ухвалення рішень у ситуації невизначеності, притаманних саме юнацькому віку. Результати засвідчили, що у цьому віковому періоді процес ухвалення рішень визначається комплексом чинників, серед яких важливу роль відіграють схильність до ризику, імпульсивність, самостійність та емпатія. Юнацький вік характеризується активним пошуком ідентичності, формуванням автономності та готовністю до нових викликів, що й зумовлює особливості регуляції поведінки в ситуації невизначеності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У статті представлено результати емпіричного дослідження чинників ухвалення рішень особами юнацького віку в ситуації невизначеності. Виявлено наявність вікових особливостей ухвалення рішень у ситуації невизначеності,

характерних для юнацького віку. Серед учасників дослідження зафіксовано вищий за середній рівень готовності до ризику; у юнаків ця тенденція виражена значно сильніше. Рівень раціональності перебуває у межах середнього показника, однак зафіксовано незначну перевагу дівчат у схильності діяти раціонально, спираючись на логічне опрацювання інформації. Імпульсивність респондентів загалом також виявлена на середньому рівні, при цьому дівчата продемонстрували вищі показники. Середній рівень емпатії, встановлений у вибірці, свідчить про здатність до співпереживання, при цьому у дівчат він значно вищий, ніж у юнаків. Зафіксований середній рівень толерантності до невизначеності як у дівчат, так і в юнаків свідчить про помірну здатність до адаптації у нестабільних чи нових обставинах. Водночас у юнаків виявлено середній рівень інтолерантності, що вказує на потребу в структурованості та чітких правилах, тоді як у дівчат цей показник був на низькому рівні. Дослідження самостійності продемонструвало середній рівень цього показника в загальній вибірці. Установлено, що ухвалення рішень у студентської молоді зумовлюється низкою особистісних детермінант, серед яких провідну роль відіграють схильність до ризику, імпульсивність, раціональність, емпатія та самостійність.

Перспективним напрямом розвитку наукової проблематики вважаємо розроблення діагностичного інструментарію ухвалення рішень у ситуації невизначеності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Булах І., Некіз Т. Парадигма етапів морального вибору особистості в юнацькому віці. *Психологія: реальність і перспективи*. 2023. № 20. С. 19–29. URL: https://doi.org/10.35619/prap_rv.v1i20.328
2. Горбань Г.О. Прийняття рішення як психологічна проблема. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2021. № 1. С. 9–11. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.1.2>
3. Горбань Г.О. Теоретична модель психологічної готовності до ухвалення рішень. *Журнал сучасної психології*. 2023. № 2(29). С. 23–34. URL: <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2023-2-3>
4. Помиткіна Л.В. Психологія прийняття особистістю стратегічних життєвих рішень : монографія. Київ : Каф., 2013. 381 с. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/31523/1/моногр.pdf>
5. Прикладна психодіагностика в Національній гвардії України : методичний посібник / О.С. Колесніченко та ін. ; за заг. ред. проф. І.І. Приходька. Харків : НАНГУ, 2020. 388 с.
6. Санніков О.І. Когнітивні чинники прийняття рішень особистістю. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2020. № 3. С. 38–46. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-3-5>
7. Степура Є.В. Ціннісно-сміслові чинники прийняття рішень особистістю в умовах невизначеності : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01. Київ, 2016. 21 с.
8. Чорнобровкін В.М. Психологія прийняття рішень у педагогічній діяльності : автореф. дис. ... д-ра психол. наук : 19.00.07. Київ, 2007. 44 с.
9. A cognitive modeling approach to strategy formation in dynamic decision making / S. Prezenski et al. *Frontiers in psychology*. 2017. No. 8. P. 1–18. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01335>
10. Ajzen I. The social psychology of decision making. *Social psychology: handbook of basic principles*. New York, 1996. P. 297–325. URL: https://www.researchgate.net/publication/264001106_The_Social_Psychology_of_Decision_Making
11. Erikson, E.H.. Identity: youth and crisis. Norton & Co. 1968.
12. Fischhoff B., Broomell S.B. Judgment and decision making. *Annual review of psychology*. 2020. Vol. 71, no. 1. P. 331–355. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010419-050747>

13. Vavra P., Galvan E., Sanfey A.G. Moral Decision-Making in context: behavioral and neural processes underlying allocations based on need, merit, and equality. *Cortex*. 2024. No. 177. P. 53–67. URL: <https://doi.org/10.1016/j.cortex.2024.03.015>
14. Wang Y., Ruhe G. The cognitive process of decision making. *International journal of cognitive informatics and natural intelligence*. 2007. Vol. 1, no. 2. P. 73–85. URL: <https://doi.org/10.4018/jcini.2007040105>
15. Yilmaz S., Kafadar H. Decision-making under stress: executive functions, analytical intelligence, somatic markers, and personality traits in young adults. *Applied neuropsychology: adult*. 2022. P. 1–15. URL: <https://doi.org/10.1080/23279095.2022.2122829>

REFERENCES

1. Bulakh I., Nekiz T. (2023). Paradyhma etapiv moralnoho vyboru osobystosti v yunatskomu vitsi [Paradigm of stages of moral choice of the individual in adolescence]. *Psykhologhiia: realnist i perspektyvy – Psychology: reality and prospects*. 20: 19–29. URL: https://doi.org/10.35619/prap_rv.v1i20.328 [in Ukrainian].
2. Horban H.O. (2021). Pryiniattia rishennia yak psykhologichna problema [Decision-making as a psychological problem]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of the Uzhhorod National University*. 1: 9–11. URL: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2021.1.2> [in Ukrainian].
3. Horban H.O. (2023). Teoretychna model psykhologichnoi hotovnosti osobystosti do ukhvalennia rishen [Theoretical model of psychological readiness of an individual to make decisions]. *Zhurnal suchasnoi psykhologii – Journal of modern psychology*. 2 (29): 23–34. URL: <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2023-2-3> [in Ukrainian].
4. Pomytkina L.V. (2013). Psykhologhiia pryiniattia osobystistiu stratehichnykh zhyttievkykh rishen : monohrafiia [Psychology of personal decision-making in strategic life decisions: monograph]. Kyiv. URL: <https://dspace.nau.edu.ua/bitstream/NAU/31523/1/monogr.pdf> [in Ukrainian].
5. Kolesnichenko O.S. et al. (2020). Prykladna psykhodiagnostyka v Natsionalnii hvardii Ukrainy [Applied psychodiagnostics in the National Guard of Ukraine]. Kharkiv : NANHU. [in Ukrainian].
6. Sannikov O.I. (2020). Kohnityvni chynnyky pryiniattia rishen osobystistiu [Cognitive factors of decision-making by the individual]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu – Scientific Bulletin of Kherson State University*. 3: 38–46. URL: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2020-3-5> [in Ukrainian].
7. Stepura Ye.V. (2016). Tsinnisno-smyslovi chynnyky pryiniattia rishen osobystistiu v umovakh nevyznachenosti [Value-meaning factors of decision-making by a person in conditions of uncertainty]. *Candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian]
8. Chornobrovkin V.M. (2007). Psykhologhiia pryiniattia rishen u pedahohichnii diialnosti [Psychology of decision-making in pedagogical activity]. *Doctor's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
9. Prezenski S. et al. (2017). A cognitive modeling approach to strategy formation in dynamic decision making. *Frontiers in psychology*. 8: 1–18. URL: <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2017.01335>
10. Ajzen I. (1996). The social psychology of decision making. *Social psychology: handbook of basic principles*. New York. 297–325. URL: https://www.researchgate.net/publication/264001106_The_Social_Psychology_of_Decision_Making
11. Erikson E.H. (1968). Identity: youth and crisis. Norton & Co.
12. Fischhoff B., Broomell S.B. (2020). Judgment and decision making. *Annual review of psychology*. 71(1): 331–355. URL: <https://doi.org/10.1146/annurev-psych-010419-050747>
13. Vavra P., Galvan E., Sanfey A.G. (2024). Moral Decision-Making in context: behavioral and neural processes underlying allocations based on need, merit, and equality. *Cortex*. 177: 53–67. URL: <https://doi.org/10.1016/j.cortex.2024.03.015>
14. Wang Y., Ruhe G. (2007). The cognitive process of decision making. *International journal of cognitive informatics and natural intelligence*. 1(2): 73–85. URL: <https://doi.org/10.4018/jcini.2007040105>
15. Yilmaz S., Kafadar H. (2022). Decision-making under stress: executive functions, analytical intelligence, somatic markers, and personality traits in young adults. *Applied neuropsychology: adult*. 1–15. URL: <https://doi.org/10.1080/23279095.2022.2122829>